

Populismien merkitysajat. Perussuomalaiset 2010-luvun alun pilakuvissa.

JUHA HERKMAN

ABSTRACT
Signifiers of
populism: the
Finns Party in
political cartoons
of the early 2010s

Article explores the meanings given to populism in the Finnish public debates through analyzing political cartoons linked to the populist Finns Party. The hypothesis is that in Finnish political discourse the Finns Party has signified populism during the twenty-first century. After the unexpected success of 2011 national elections, the party has challenged the Finnish political field with its nationalist conservative, immigration critical and Eurosceptic perspectives. Political cartoons can capture these kinds of political transformations and value confrontations, thus indicating the moral backgrounds of contemporary social imaginaries. In this study 201 (=n) political cartoons from four different cartoonists published in four different papers are analyzed to find out the main caricatures and themes dominating the portrayal of the Finns Party. The analysis indicates that most known party leaders and international and domestic political agenda dominate cartoons and that the Finns Party is not always signifying populism. Nevertheless, the portrayal of party's populism is very negative, although differences between the cartoonists and the publications are evident. In general, Finnish political cartoons anchor their criticism to same liberal values than mainstream journalistic news media, indicating that the signifiers linked to populism are floating – i.e. their meanings are contingent and struggled in the current political conjuncture.

Johdanto

Poliittisten pilakuvien analyysi ei ole ollut politiikan-tutkimuksen keskiössä, jos kohta esimerkiksi poliittisessa historiassa pilakuvilla on ollut vakiintunut roolinsa (ks. Ylönen 1995, 213–216). Liberaali demokratia, hallinnan käytännöt, päätöksenteko ja poliittinen osallistuminen kohtaavat globaalistuvasa ympäristössä haasteita, joiden näkökulmasta poliittiset pilakuvat saattavat näyttää pelkiltä humoristisilta kuriositeeteilta. Toisaalta tanskalaisessa *Jyllands-Postenissa* 2005 julkaistujen Muhammed-aiheisten pilakuvien aikaansaama maailmanlaajuinen mellakointi ja ranskalaiseen *Charlie Hebdo* -lehteen vuonna 2015 tehty terrori-isku olivat globaalien mediaympäristön tapahtumia, jotka osoittavat, että pilakuvat eivät ole merkityksettömiä ja että ääritapauksissa niihin liittyvät poliittiset ja inhimilliset seuraukset voivat olla hyvinkin mittavia (ks. Eide

ym. 2008; Hollis-Touré 2016). Marjo Kolehmainen (2015, 19–20) muistuttaa, että poliittinen huumori nousee yllättävän usein kiistanalaiseksi tällaisten ääritapausten ulkopuolellakin.

Tämän tutkimuksen kannalta olennaista on se, että poliittiset pilakuvat nostavat usein näkyviin ajanjakson ideologisia ristiriitoja. Filosofin Charles Taylorin (2003) soveltaen pilakuvat voivat tehdä kansallisen julkisuuden osana näkyväksi kunkin hetken ”sosiaalisen mielikuvituksen” (*social imaginaries*) taustalla vaikuttavaa moraalista viitekehystä (myös Kolehmainen 2015, 43). Joidenkin tutkijoiden mukaan pilakuvia analysoimalla voi päästä käsiksi etenkin erilaisiin poliittisiin siirtymävaiheisiin, kuten vaikkapa Suomen itsenäistymisen ajan ristiriitaisiin idänsuhteisiin (ks. Kangas 2010) tai Kekkonen ajan suomettumisen taantumiseen Suomen avautuessa läntiselle markkinaliberalismille 1980-luvulla (ks. Ylönen 2001). Näin ollen tutkimalla 2010-luvun suomalaisia poliittisia pilakuvia on mahdollista teh-

dä läpivalaisua ajankohdan ideologisista ja moraalisista siirtymistä, joiden indikaattoreina populismin ja perussuomalaisten suosio ovat olleet Suomen poliittista järjestelmää näkyvimmin muokanneita tekijöitä.

Perussuomalaisten räjähdysmäinen nousu vuoden 2011 eduskuntavaaleissa Suomen politiikan keskeiseksi toimijaksi onkin poikunut runsaasti tutkimusta, jossa polttopisteessä on ollut se, kuinka puolue on haastanut vanhan poliittisen järjestelmän, suunnannut kiinnostusta maahanmuuton ja EU-kritiikin kaltaisiin teemoihin ja vedonnut populistisesti sellaisiin kansalaisiin, jotka suhtautuvat kriittisesti tai jopa vihamielisesti vallitsevaan politiikkaan (esim. Borg 2012; Niemi 2013; Pernaa ja Railo 2012; Ylä-Anttila 2014; Wiberg 2011). Vuoden 2015 vaaleissa puolue säilytti kannatuksensa ja meni toiseksi suurimpana puolueena ensimmäistä kertaa mukaan hallitukseen. Perussuomalaisten menestyksen myötä suomalaisessa poliittisessa järjestelmässä tapahtui jonkinasteinen paradigmanmuutos, jossa 1900-luvun loppupuolella melko vakiintunut kolmen suuren puolueen kokoomuksen, sosiaalidemokraattien ja keskustan vallanjako murtui. David Arter (2012) on nimittänyt ”alkuräjähdyksiksi” (*big bang*) 2011 ”jytyn” kaltaisia vaaleja, jotka ovat tällä vuosituohannelle mullistaneet Pohjoismaiden varsin vakiintuneita puoluejärjestelmiä.

Perussuomalaisten uuskonservatismiin, kansallismielisyyden ja muukalaisvastaisuuden asettuminen vanhoissa puolueissa laajaa kannatusta saanutta arvoliberalismia vastaan on ylittänyt perinteisen ideologisen jaottelun vasemmisto-oikeisto-akselilla ja tuonut arvo- ja moraalikysymykset politiikan keskiöön. Voimakkaaseen vastakkainasetteluun perustuva poliittisen identiteetin määrittely liittyy perussuomalaiset Ernesto Laclau (2005) populismiteoriaan, jossa populismi ymmärretään nimenomaan tällaisena antagonismin logiikkana. Laclau selittää populismia semioottisten merkityksenannon prosessien avulla, mikä tekee myös populismiin pilakuvissa liitettyjen merkitysten analysoimisesta hänen populismiteoriaansa kannalta kiinnostavan tutkimuskohteen.

Populismia on ilmiönä ja käsitteenä melko vaikea määritellä, koska se on historian kuluessa liitetty hyvin erityyppisiin poliittisiin ilmiöihin ja liikkeisiin (esim. Canovan 1999; Taggart 2000). Tämän takia Laclau (2005) on lähestynyt populismia pikemminkin poliittisen mielipiteenmuodostuksen ja ryhmä-

identiteetin rakentamisen logiikkana kuin olemuksellisenä ideologiana tai liikkeenä. Laclau mukaan populistisessa prosessissa ryhmä, joka on aiemmin kokenut jäävänsä politiikan ulkopuolelle, mieltää itsensä todellisen ”kansan” edustajaksi ja asettaa itsensä vastakkain omasta mielestään tuota kansaa hyljeksivien tai uhkaavien ryhmien kanssa. Tässä prosessissa käytetään erilaisia ”tyhjiä merkitysijöitä” (*empty signifiers*), joita nimeämällä niiden merkitys täytetään. Esimerkiksi kun ”kansan” (”me”) määritetään ”eliitin”, ”maahanmuuttajien” tai muiden vastaavien ryhmien (”niiden”) vastakohtaksi, kansan poliittinen identiteetti saa täyteytensä.

Perussuomalaiset on mediassa ja tutkimuksessa järjestään liitetty populismiin, ja puolue on itsekin määritellyt itseään myönteisessä mielessä populistiseksi etenkin ennen 2011 vaaleja (ks. Elmgren 2015, 102–111; Ylä-Anttila 2014, 193). Perussuomalaisten itsemäärittely on mukaillut paljolti laclaulaista populistista logiikkaa kansan ja eliitin sekä maahanmuuttajien vastakkainasetteluna, jonka avulla voi selittää myös liikkeen äkillistä suosiota perinteisten valtaa pitävien puolueiden vastavoimana. Samanlaisesti journalismin liberaaleihin, ihmisoikeuksia, tasa-arvoa ja demokratiaa puolustaviin arvoihin nojaava valtavirran uutismedia on ollut varsin kriittinen populismia kohtaan, joka mediassa ja yleisessä poliittisessa diskurssissa ymmärretään usein katteettomaksi kansan kosiskeluksi tai äärioikeistolaiseksi nationalismiksi tai rasismiksi (esim. Herkman 2017). Vastaavasti populistinen itsemäärittely sijoittaa valtamedian usein eliitin osana vihollisten leiriin.

Selvitän tässä tutkimuksessa, minkälaisia merkitysijöitä perussuomalaisiin on liitetty poliittisissa pilakuvissa ja minkälaista kuvaa nuo merkitysijät rakentavat perussuomalaisista populismin ilmentäjänä. Poliittisia pilakuvia on perinteisesti julkaistu sanomalehtien pääkirjoitussivuilla, ja ne ovat siten historiallisesti osa uutismedian mielipidediskurssia. Näin ollen pilakuvia on kiinnostava tutkia suhteessa Laclau ajatuksiin populismin merkityskamppailuista. Analysoin pilakuvia määrällisen sisällönanalyysin ja visuaalisen semiotiikan menetelmillä. Semiotiikka mahdollistaa pilakuvissa käytettyjen merkitysijöiden vertaamisen Laclau teorian tyhjästä merkitysijöistä populistisessa mielipiteen ja ryhmäidentiteetin muodostuksessa. Teoreettisena tavoitteena on siten pohtia kriittisesti Laclau populismiteoriaa poliittisten pilakuvien muodostaman aineiston valossa. Ennen varsinaista analyysia avaan kuitenkin

lyhyesti pilakuvatutkimuksen lähtökohtia ja populismin laulaista problematiikkaa.

Pilakuvat ajan hengen peilinä

Kaikkia kuvia voi pitää poliittisina siinä mielessä, että niissä tuotetaan maailmasta jokin ideologinen näkökulma, vaikka kuvat näyttäytyisivät neutraaleina (ks. Seppä 2007, 21–22). Tässä yhteydessä poliittisella pilakuvalla tarkoitetaan kuitenkin erityistä kuvakulttuurin muotoa tai lajityyppiä, jolla osallistutaan tarkoituksellisesti ja usein kanta-aottavasti poliittiseen keskusteluun. Tavallisesti poliittisissa pilakuvissa arvostellaan huumorin avulla valtaapitäviä, joten ne ovat sukua myös poliittiselle satiirille (vrt. Kolehmainen 2015, 30). Poliittisten pilakuvien historia ulottuu 1600–1700-lukujen demokraattikamppailuihin ja kytkeytyy mielipidelehdistön syntyyn (esim. Hess ja Northrop 2011). 1900-luvulla poliittiset pilakuvat vakiinnuttivat asemansa lehtien pääkirjoitussivuilla ja niistä tuli elimellinen osa lehdistön mielipidediskurssia. Vaikka viimeisen parin vuosikymmenen aikana painettujen lehtien suosio on vähentynyt, poliittisia pilakuvia julkaistaan edelleen lehdissä ja enenevässä määrin verkkoympäristössä.

Poliittisten pilakuvien roolista mielipidediskurssin ilmentäjänä on esitetty vahvoja ja heikkoja teorioita (Wiid ym. 2011, 138). Vahvoissa teorioissa uskotaan, että pilakuvat voivat todella muokata julkisia mielipiteitä ja vaikuttaa jopa ihmisten käyttäytymiseen. Heikoissa teorioissa painotetaan puolestaan sitä, että pilakuvat lähinnä paljastavat ajankohdan asenneilmaston piirteitä. *Jyllands-Postenin* Muhammed-pilakuvista alkunsa saaneen kansainvälisen kohun ja *Charlie Hebdo* -lehden terrori-iskun kaltaiset ääritapaukset tukevat vahvaa teoriaa. Myös se tosiasia, että autoritaariset ja totalitaariset hallinnot vainoavat pilapiirtäjiä, kieli poliittisten pilakuvien suorien vaikutusten pelosta.

Valtaapitävät voivat närkästyä ja yrittää vaikuttaa heitä arvosteleviin pilapiirtäjiin, mutta piirrosten välitöntä merkitystä politiikan kannalta on vaikea arvioida (ks. Hess ja Northrop 2011, 8–10). Esimerkiksi *Helsingin Sanomien* pitkäaikainen pilapiirtäjä Kari Suomalainen (1920–1999) oli yksi harvoista presidentti Kekkonen arvostelijoista, mutta arvostelun poliittinen vaikutus ei välttämättä ollut kovin suuri (Rastas 2016; Ylönen 1995). Nimimerkki Kari

piirsi *Helsingin Sanomiin* 40 vuotta (1951–1991), eli koko Kekkonen presidenttiuran ajan. Vuosien saatossa kritiikin terä hieman laimeni, ja Kekkonen myös alkoi arvostaa piirtäjää. On jopa tulkittu, että Kari auttoi Kekkonen tuottamalla hänelle jatkuvaa julkisuutta ja toimimalla eräänlaisena varoventtiilinä, joka kanavoivat Kekkonen kohdistuvan kritiikin turvallisesti humoristisiin pilakuviin (ks. Rastas 2016, 89). Suositun poliittisen satiirin kohteeksi pääseminen on poliitikolle myös eräänlainen kunnia, tai kertoo ainakin siitä, että ollaan politiikan raskaassa sarjassa (vrt. Kolehmainen 2006, 257–258).

Pilakuvien ristiriitainen rooli politiikan kentällä juontuu huumorista, jonka peruslähtökohta on inkongruenssissa, alun perin yhteen sopimattomien asioiden yllättävässä ja koomisessa toisiinsa liittämässä (Kinnunen 1994; Palmer 1994). Eri ihmiset voivat tulkita huumorin ristiriitaisia viestejä eri näkökulmista, ja tulkinnot ovat siten varsin kontekstisidonnaisia (ks. Herkman 2000). Pilakuva voidaan kokea kriittiseksi tai vähemmän kriittiseksi näkökulmasta riippuen, ja ihmisillä on tapana tulkita poliittista huumoria siten, että se tukee omia näkemyksiä (Kolehmainen 2015, 26–27). Poliittiset pilakuvat ovat myös paljolti aikaan sidottuja. Niiden lukijalla täytyy olla taustatietoa kuvassa näkyvistä hahmoista ja tapahtumista, joihin kuvan vitsi tai huumori liittyy (Ylönen 2009, 8). Mikäli tällaista tietoa ei ole, pilakuvan vitsi ei joko avaudu tai sen kritiikin terä kohdistuu toisin kuin tulkinnoissa, jotka pohjaavat taustatietoihin.

Pilakuvien vaikuttavuutta perustellaan usein niiden karikatyyrisyydellä ja kuvallisen viestinnän välittömyydellä. Karikatyyrien avulla on mahdollista avata yhdellä silmäyksellä hahmoja, ajatuksia ja tuntemuksia, joiden sanallinen selostaminen vaatisi sivukaupalla kirjoitettua tekstiä (Berger 1995, 144). Ylönen (2001, 21) tosin muistuttaa, että karikatyyri ja poliittinen pilakuva eivät ole sama asia: karikatyyri kuvataan jotain hahmoa tämän yksittäisiä piirteitä liioittelemalla, kun taas pilakuvassa on kyse yleensä laajemmasta kannanotosta, politiikan kriittistä. Toisaalta poliittisissa pilakuvissa esiintyy tavallisesti tunnistettavia karikatyyrejä poliitikoista, ja pilakuvien koko kuvamaailma on usein karrikoidun korostettu ja kärjistetty. Pilakuvissa myös yleensä yhdistetään kuvallista ja sanallista ilmaisua, mikä vaikuttaa moninaisin tavoin kuvien merkityksiin (Ylönen 1995, 21–22; myös Mikkonen 2005).

Joidenkin tutkijoiden mukaan pilapiirtäjät ovat

herkkiä tunnistamaan asioita, joita poliittinen ja taloudellinen eliitti sekä valtaviiran media varovat lausumasta julki. Tällaisia asioita esille tuomalla pilakuvat heijastelevat ”kansan syvien rivien” tunteja (ks. Greenberg 2002, 181; Hess ja Northrop 2011, 20; Ylönen 1995, 12–18). Pilakuvia voi tässä mielessä pitää jopa populistisina. On kuitenkin selvää, että pilakuvien esiin nostamat arvot ja tuntemukset ankuroituvat piirtäjän omiin lähtökohtiin ja suhteutuvat siten vaihtelevasti eri yleisöryhmien arvoihin (Kolehmainen 2015, 26–27). Pilakuvien merkitykset rakentuvat myös aina ilmestymisajankohtansa poliittisessa ilmapiirissä, minkä takia poliittiset pilakuvat voivat heijastaa tai tehdä näkyviksi ajankohdan asenteita, arvoja ja moraalisia ristiriitoja. Pilakuvia voi siten käyttää eräänlaisina aikalaisdiagnoosin välineinä (vrt. Noro 2000).

Pilapiirrosten merkityksen ja vaikuttavuuden voi väittää pienentyneen sitä mukaa kun painettujen sanomalehtien levikit ovat laskeneet ja ihmisten mediankäyttötavat muuttuneet internetin ja sosiaalisen median myötä. Osittain väite pitää paikkansa. Esimerkiksi *Helsingin Sanomiin* pilakuvia tehneen Karin piirrookset saivat muutama vuosikymmen sitten varmasti huomattavasti laajempaa ja kattavampaa huomiota kuin yhdenkään suomalaisen piirtäjän kuvat tänä päivänä.

Poliittiset pilakuvat ovat kuitenkin aina hakeneet ajankohtansa julkaisukanavat. Suomessa poliittisia pilapiirroksia julkaistiin 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa erityisissä pilalehdissä, joista ne siirtyivät vasta 1900-luvun kuluessa sanoma- ja aikakauslehtiin (Kolehmainen 2015, 38; Ylönen 2001). 2010-luvulla pilakuvia julkaistaan enenevässä määrin internetissä. Anjali Suniti Bal (2011, 135) esittää, että poliittinen huumori on itse asiassa kokenut verkossa renessanssin ja että niin amatööri- kuin ammattiipiirtäjät ovat löytäneet verkkojulkaisemisesta kanavan, joka vapauttaa heidät perinteisen media rajoitteista. Etenkin nuoremman polven piirtäjät suosivat verkkojulkaisemista.

Poliittisten pilakuvien havainnollisuus ajankohdan arvojen ilmentäjänä korostuu erilaisissa poliittisen järjestelmän murros- tai siirtymävaiheissa (ks. Kangas 2010; Rastas 2016; Ylönen 2001). Asia selittyy yksinkertaisesti sillä, että tällaiset vaiheet tarjoavat piirroksiin herkullisia aiheita ja näkökulmia, kun poliittiset suuntaukset kilpailevat ja pilkkaavat toisiaan (Navasky 2013, 35). Perussuomalaisten nousua Suomen suurimpien puolueiden joukkoon 2010-lu-

vun alun eduskuntavaaleissa voi pitää merkittävänä siirtymänä tai murroksena, joka on ravistellut suomalaisen puoluejärjestelmän valtasuhteita harvinaislaatusella tavalla (Arter 2012; Borg 2012). Puolueen populistinen retoriikka, arvokonservatiivisuus ja esiin nostamat teemat, kuten EU- ja maahanmuuttokriittisyys sekä kansallismielisyys, ovat haastaneet liberaalidemokratian arvopohjaa tavalla, joka tekee puolueeseen liittyvistä pilakuvista kiinnostavan aikalaisaineiston.

Poliittisia pilakuvia on tutkittu kansainvälisesti ja Suomessa ennen muuta osana poliittista historiaa (esim. Hess ja Northrop 2011; Ylönen 2001). Monet poliittisiin pilakuviin liittyvät tutkimukset kytkeytyvät Muhammed-pilakuvien ja *Charlie Hebdo* -iskun kaltaisiin erityistapauksiin, mutta niissä painopiste on usein pikemminkin kansainvälisissä konflikteissa, ideologisissa ja uskonnollisissa kiistoissa, sananvapaudessa tai median roolin tarkastelussa kuin pilakuvissa itsessään (esim. Archer 2007; Eide ym. 2008; Falk 2006; Hollis-Touré 2016; Hussain 2007; Kowsar 2016; Lindekilde ym. 2009; Morel 2016). Toki poliittisten pilakuvien sisältöjä ja retorisia keinoja analysoidaan myös osana poliittista viestintää (esim. Bal 2011; Conners 2007; Weaver 2010) tai ylipäätään poliittista huumoria (Kolehmainen 2015). Suomessa etenkin Kari Suomalaisen pitkä ura *Helsingin Sanomien* pilapiirtäjänä on innoittanut tutkijoita (esim. Rastas 2016; Ylönen 1995), ja Anni Kangas (2010) on käyttänyt itsenäistymisen ajan pilakuvia esitellessään pragmatistista semiotiikkaa politiikan tutkimuksen metodologiana. Suoranaisesti populismiin tai perussuomalaisiin liittyvää pilakuvatutkimusta ei kuitenkaan ole aiemmin tehty.

Populismien merkittäjät

Populismia on ollut vaikea määritellä kattavasti, koska se on liitetty historiallisesti niin erityyppisiin poliittisiin suuntauksiin ja ilmiöihin: demokraattisiin ja totalitaarisiiin järjestelmiin, maatalousyhteisöihin ja kaupungistuneisiin yhteiskuntiin sekä vasemmistolaisiin ja oikeistolaisiin poliittisiin liikkeisiin (Andersson 2009; Canovan 1999; Taggart 2000). Kuten Ben Stanley (2008, 100) muistuttaa, ei ole olemassa mitään kansainvälistä populistien koalitiota eikä kanonisoitua tekstikokoelmaa, joiden varaan populistit eri puolilla maailmaa rakentaisivat poliittisen identiteettinsä. Populismien johtohahmot ja ominais-

piirteet ovat pikemminkin paikallisia kuin ylikansallisia, vaikka esimerkiksi nykyiset oikeistopopulistiset liikkeet ovat Euroopassa rakentaneet myös yhteistyömuotoja (ks. Jungar 2017, 42–47).

Populismien ”kameleonttimainen” luonne (Taggart 2000, 4–5) on saanut aikaan loputtomalta tuntuvan väittelyn populismien ideologisuudesta. Osa tutkijoista on sitä mieltä, että populismi on pikemminkin poliittinen tyyli kuin ideologia (esim. Aslanidis 2015; Moffitt ja Tormey 2014). Osa taas painottaa sitä, että tyyliä ei voi erottaa ideologisuudesta, koska populismi perustuu tavanimukaisesti voimakkaisiin vastakkainasetteluihin (Jagers ja Walgrave 2006, 336–337; Mazzoleni 2014, 46). Erityisesti oikeistopopulismille on ominaista nativistinen ideologia (*nativism*), jossa oman maan syntyperäiset edustajat samastetaan kansaan ja muualta tulevat nähdään uhkana, joka horjuttaa kansallista identiteettiä, itsenäisyyttä ja kulttuuria (Mudde 2007, 19). Melko yleinen käsitys onkin puhua populismista ohuena ideologiana (*thin ideology*), joka hyödyntää olemassa olevia ideologioita, mutta ei itse muodosta selkeää aatejärjestelmää (Stanley 2008).

Laclau (2005) on pyrkinyt ylittämään populismien määrittelyongelmat lähestymällä sitä pikemminkin poliittisen mielipiteenmuodostuksen ja ryhmäidentiteetin rakentamisen prosessina kuin olemuksellisenä ilmiönä. Näkemyksen taustalla on hänen varhaisempi artikulaatioteoriensa, jonka mukaan poliittiset liikkeet syntyvät yhdistämällä hyvinkin erilaisia sosiaalisia vaatimuksia kontingenttisesti jossakin historiallisessa konjunktuurissa (Laclau 1977). Esimerkiksi nationalismi ei ole luokkaperustaista vaan se voidaan kytkeä yhtä hyvin oikeistolaisiin tai vasemmistolaisiin vaatimuksiin historiallisesta tilanteesta riippuen (Laclau 1977, 160). Tämä selittää populismien ohuen ideologisuuden tai kameleonttimaisuuden. Populistinen liike syntyy, kun poliittinen järjestelmä ei pysty vastaamaan riittävästi kansalaisten poliittisiin vaatimuksiin, minkä seurauksena osa kansalaisista ryhtyy erilaisiin – jopa toistensa kanssa ristiriitaisiin – poliittisiin vaatimuksiin yhdistävän identiteetin alaisuuteen ja asettuu vastakkain vallassa olevien päättäjien kanssa (Laclau 2005, 72–74, 127–132).

Ryhmäytymisen prosessissa käytetään tyhjiä merkitsijöitä, joiden nimeämisen avulla erilaiset sosiaaliset vaatimukset voidaan yhdistää ja joiden kautta voidaan samastua poliittiseen ryhmään (Laclau 2005, 96–98). Laclau lainaa tyhjän merkitsijän käsitteen

antropologi Claude Lévi-Straussilta (1908–2009) ja psykoanalyttikko Jacques Lacanilta (1901–1981). Laclau mukaan esimerkiksi juuri ”kansa” ja ”eliitti” ovat tyhjiä merkitsijöitä, jotka ovat monimutkaisessa todellisuudessa tyhjentyneet kiinteistä merkityksistä mutta jotka täytetään hetkellisesti populistisessa mielipiteenmuodostuksessa. Myös populistijohdajien, puolueiden ja poliittisten vihollisten nimiä käytetään yleisesti merkitsijöinä populistisessa identiteetinrakentamisessa. Tyhjat merkitsijät ovat sukua kelloille merkitsijöille (*floating signifiers*), jotka viittaavat siihen, että ilmausten merkityksistä käydään jatkuvaa kamppailua: ne eivät koskaan täyty lopullisesti (Laclau 2005, 133). Laclau tapaa soveltaa lacanilaisen psykoanalyysin käsitteitä on arvoiteltu (esim. Glynos ja Stavrakakis 2004; Perelló ja Biglieri 2012), mutta hänen teoriansa on ainoita, joka selittää oivaltavasti merkitsijöiden avulla populismiin usein sisältyvää vahvaa tunnelatausta.

Populismiin ja perussuomalaisiin liittyvä tutkimus on osoittanut, että puolueen itsemäärittelyssä käytettiin etenkin 2011 vaaleihin saakka populismien myönteisiä merkityksiä (Elmgren 2015; Ylä-Anttila 2014). Puolueen puheenjohtaja Soini on blogissaan hyödyntänyt kansan käsitettä ja rakentanut erontekoa kansallisiin ja eurooppalaisiin eliitteihin (Niemi 2013). Monissa muissa puolueiden edustajien blogeissa erityisesti maahanmuuttajat ja syntyperäiset suomalaiset on asetettu tunneperäisesti vastakkain (Sakki ja Pettersson 2015). Toisaalta uutismedia on käsitellyt populismia lähes päivittäin näkökulmasta. Herkmanin (2015) mukaan populismi liitettiin suomalaisessa mediassa vuoden 2011 vaalien aikana useasti perussuomalaisiin, mutta uutismedian kehystykset tälle kytkennälle olivat pääsääntöisesti kriittisiä: populismi samastettiin usein kielteisessä mielessä kansallismieliseen ja jopa rasistiseen oikeistopopulismiin. Lähinnä iltapäivälehdistö tuotti myös myönteisiä näkemyksiä perussuomalaisten populistista. Onkin kiteytetty, että liberaali uutismedia ja erityisesti sosiaalisessa mediassa tapahtuva populistinen itsemäärittely ovat läntisissä demokratioissa törmäyskurssilla (Herkman 2017). Hatakka (2016) on tosin havainnut, että myös sosiaalisen median itsemäärittelyissä perussuomalaisten identiteetistä käydään ristiriitaisia kamppailuja.

Onkin kiinnostavaa analysoida, minkälaisia merkitsijöitä ja merkityksiä poliittisissa pilakuissa on liitetty perussuomalaisiin ja populismiin. Tällä tavoin on mahdollista verrata, kuinka Laclau ajatukset

populistisesta itsemäärittelystä rinnastuvat poliittisten pilakuvien tuottamaan mielipidediskurssiin ja miten tyhjiä tai kelluvia merkitsijöitä käytetään pilakuvien visuaalisessa poliittisessä viestinnässä.

Aineistot ja menetelmät

Yksittäinen pilakuva ei kerro ajankohdastaan mitään yleisempää, mutta monien eri pilakuvien muodostama kuvasto kertoo (Ylönen 2001, 16). Näin ollen tähän tutkimukseen on haarukoitu 2010-luvun alun poliittisia pilakuvia eri lähteistä. Aineiston avulla voidaan tehdä piirtäjä- ja julkaisukohtaisia vertailuja, mutta ennen kaikkea se kertoo yleisemmällä tasolla suomalaisesta poliittisesta ilmapiiristä ja siihen liittyvistä arvostusmuutoksista. Alustavissa selvityksissä kävi ilmi, että perussuomalaiset alkoivat esiintyä toden teolla poliittisissa pilakuvissa loppuvuodesta 2010, kun mielipidetiedusteluissa näkyi vanhojen valtuutettujen kannatuslasku ja perussuomalaisten kannatuksen nousu. Tämän johdosta tutkimukseen valittiin otosjaksoksi vuodet 2011–2015. Jakso kattaa sekä vuoden 2011 vaalikampanjan että 2015 eduskuntavaalien jälkimainingit.

Aineisto etsittiin julkaisu- ja piirtäjälähtöisesti. Otin lopulta analyysiin neljän tunnetun pilapiirtäjän tuotannon edellä mainitulta ajanjaksolta. Valintaperusteena käytin kuvia julkaisevien medioiden erilaisuutta ja maantieteellistä edustavuutta sekä aineiston tavoitettavuutta. Mukaan valitut piirtäjät ovat *Helsingin Sanomiin* Karlsson-nimimerkillä piirtävä Henrik Karlsson, *Kalevaan* Jari-nimimerkillä piirtävä Jari Elsilä, *Kirkkoon ja Kaupunkiin* piirtävä Ville Ranta sekä *Ilta-Sanomiin* Timppa-nimimerkillä piirtävä Timo Mäkelä. Heidän lisäksi kävin läpi muun muassa *Hufvudstadsbladetin* piirtävän Wilfred Hildosen ja niin ikään *Ilta-Sanomiin* piirtävän Kätlyn poliittisia pilakuvia. Kuvia kartoittaessa kävi kuitenkin selväksi, että neljän valitun piirtäjän kautta nousevat varsin edustavasti esille keskeiset teemat ja lähestymistavat, jotka toistuvat yleisesti perussuomalaisiin liittyvissä pilakuvissa.

Helsingin Sanomat on Suomen laajalevikkisin ja valtakunnallinen päivälehti, vaikka onkin nimensä mukaisesti pääkaupunkiseudun julkaisu. Lehden levikki on tällä vuosituohannella merkittävästi laskenut, mutta sen eri painettujen ja sähköisten versioiden yhteenlaskettu lukijamäärä on lähes kaksi miljoonaa (KMT 2016). *Kaleva* on puolestaan levikiltään

ja lukijamääriltään Suomen kolmanneksi suurin maakuntalehti *Aamulehden* ja *Turun Sanomien* jälkeen, ja *Ilta-Sanomat* on Suomen laajalevikkisin iltapäivälehti ja aineiston ainoa varsinaisesti valtakunnallinen julkaisu, jonka kaikkien versioiden lukijoita on yli kaksi miljoonaa (KMT 2016). *Kirkko ja Kaupunki* eroaa aineiston muista lehdistä siten, että se on viikoittain ilmestyvä aikakauslehti, jonka julkaisija on Suomen evankelisluterilainen kirkko.

Kaikki aineiston lehdet ilmoittavat olevansa poliittisesti riippumattomia, mutta tutkimuksissa on osoitettu, että lehtien linjauksissa voi olla jäänteitä aiemmista poliittisista kytköksistä (ks. Holmberg 2004). Myös lehtien tärkeimpien levikkialueiden ja kohdeyleisöjen poliittiset suuntaukset saattavat vaikuttaa lehtien painotuksiin. Näin ollen pääkaupunkiseudun *Helsingin Sanomat* edustaa tutkimuksessa ”virallisen Suomen” ääntä, joka poliittisissa kiistakysymyksissä mukailee usein konsensushakuisesti hallitsevia päättäjiä (esim. Lounasmeri 2010). *Kaleva* ilmestyy Keskustapuolueen vahvalla kannatusalueella ja edustaa puolestaan pohjoisen Suomen maakunnanäkökulmaa, joka eroaa pääkaupunkiseudun poliittisista painotuksista esimerkiksi EU-politiikan suhteen (esim. Harjuniemi ja Herkman 2013). *Ilta-Sanomat* taas edustaa tabloidilehdistöä, jota usein pidetään päivälehdistä populistisempänä ja joka on tuottanut perussuomalaisille selvästi päivälehdistä myönteisempää julkaisuutta (esim. Herkman 2015). Lisäksi *Kirkon ja Kaupungin* harvempi ilmestymistahti ja aatteellinen tausta tuottavat poliittisten pilakuvien julkaisulle foorumin, joka kannustaa kenties päivälehtiä helpommin moraalisiin kannanottoihin.

Kävin manuaalisesti läpi kaikki piirtäjien vuosina 2011–2015 aineiston lehdissä julkaistut noin 2000 pilakuvaa, joista seuloin mukaan piirrookset, joissa suoraan käsiteltiin joko perussuomalaisia puolueena tai puolueen edustajia henkilöinä. Karlssonin, Mäkelän ja Rannan piirrookset haettiin lehtien verkkoarkistoista ja digilehdistä.¹ Jarin piirrookset löytyvät verkosta vuoden 2012 alkupuolelta asti. Sitä varhaisemmat kuvat seuloin *Kaleva Oy:n* julkaisemista kirjoista *Paradise Jyrki* (2011) ja *Illaksi kotiin* (2012), joihin on kuhunkin koottu 155 vuoden aikana *Kalevassa* julkaistua Jarin piirrosta. Karlssonin ja Rannan aineistojen keräämisessä auttoi tutkimusavustaja Maj Karlsson vuoden 2015 lopussa.

Kaikkien perussuomalaisiin liittyvien pilapiirrosten löytäminen verkkoarkistoista osoittautui haastavaksi, ja Jarin pilapiirroksikirjoissa ei ole julkaistu

aivan kaikkia vuoden aikana ilmestyneitä piirroksia. Aineistoon on kuitenkin saatu lähestulkoon kaikki piirtäjien teemaan liittyvät pilapiirroksot otosjaksolta. Lähinnä Rannan ja Jarin aineistoissa voi olla puutteita, mutta ne tuskin vaikuttavat aineiston tuottamaan kokonaiskuvaan. Näin ollen aineisto koostuu 31 Karlssonin, 58 Jarin, 25 Rannan ja 87 Timpan poliittisesta pilapiirroksista. Kaikkiaan aineistossa on 201 (=n) perussuomalaisaiheista pilakuvaa.²

Piirtäjäkohtaiset erot kuvamäärissä selittyvät paljolti julkaistujen piirrosten kokonaismäärillä. Jari piirtää *Kalevaan* kuvia lähes päivittäin, joten häneltä ilmestyy kesätaukoa lukuun ottamatta neljästä kuuteen pilapiirrosta viikossa. Karlssonilta taas ilmestyy *Helsingin Sanomissa* yleensä kolme piirrosta viikon aikana. Timppa vuorottelee *Ilta-Sanomien* pilapiirtäjänä Kätсын (Jorma Koivusen) ja Heikki Paakkasen kanssa niin, että hänen piirroksiaan ilmestyy keskimäärin kaksi kertaa viikossa.³ *Kirkko ja Kaupunki* puolestaan ilmestyy noin kerran viikossa (48 numeroa vuodessa), joten Rannan piirrosten julkaisu tiheys on huomattavasti harvempi kuin muilla piirtäjillä. Ranta käsitteli aihetta kuitenkin suhteellisesti paljon, lähes joka kymmenennessä piirroksessa, kun taas Karlssonin ja Jarin tuotannossa perussuomalaiset näkyi vajaan viidessä prosentissa piirroksista. Timppa kuvasi aihetta useimmin: puolue tai sen edustaja (lähinnä Timo Soini) näkyi noin joka kuudennessa Timpan piirroksessa.

Jäsenen pilakuva-aineistoa sekä määrällisen sisällönanalyysin että visuaalisen semiotiikan avulla. Sisällönanalyysillä voi tuottaa varsin luotettavan kuvan siitä, keitä tai mitä hahmoja perussuomalaisiin liittyvissä poliittisissa pilakuvissa esiintyy, mihin teemoihin ja aiheisiin puolue on kuvissa liitetty ja minkälaista kritiikkiä tai arvostelua piirroksissa esitetään (vrt. Rose 2001, 54–67; Seppänen 2005, 142–176). Viimeisin kohta on tulkinnanvarainen, koska pilakuvat eivät ole arvostelmissaan aina mitenkään yksiselitteisiä (ks. Ylönen 1995, 46–48; Kolehmainen 2015, 22–23). Visuaalinen semiotiikka tarkentaa siten tärkeällä tavalla pilakuvien määrällistä kartoitusta, sillä sen avulla päästään tarkemmin käsiksi niihin merkitsijöihin, joiden avulla populismi ja perussuomalaiset on pilakuvissa toisiinsa liitetty.

Visuaalisen semiotiikan taustalla on kaksi tausta-vaikuttajaa, sveitsiläinen kielitieteilijä Ferdinand de Saussure (1857–1913) ja amerikkalainen pragmatistifilosofi Charles Sanders Peirce (1839–1914), joista ensin mainittu on myös Laclau merkitsijäanalyyysin

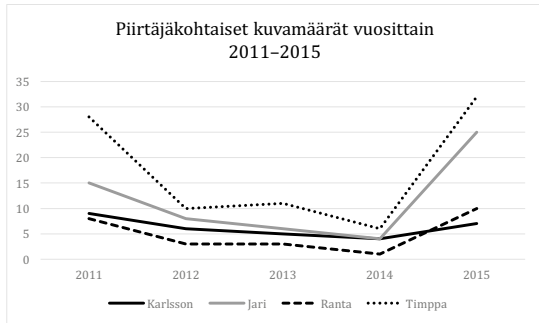
alkujuuri (ks. Moriarty 2005, 228). Saussure erotti tunnetusti kielellisestä merkistä kaksi tasoa: merkit-sijän (*signifier*) ja merkityn (*signified*). Merkitsijä on merkin ilmiasu – lausuttu tai kirjoitettu sana – ja merkitty se sisältö, johon merkitsijä viittaa (Saussure 2014 [1916], 153–155). Peirce puolestaan käytti hiukan vastaavaa luokittelua, jossa merkitsijä eli asian ilmaisu on sama kuin merkki, ja merkitty on se asia, johon merkki viittaa. Niiden lisäksi voidaan erottaa tulkitsin tai interpretantti (*interpretant*), joka on merkin aikaan saama mielikuva (ks. Fiske 1992, 63–64). Visuaalisessa semiotiikassa on olennaista, että vastaava merkkikäsitys on sovellettavissa myös visuaalisiin merkkeihin, kuten poliittisiin pilakuviin.

Saussuren (2014 [1916], 156–157) ydinoivallus oli se, että puhutun ja kirjoitetun kielen merkitsijöiden (sanojen) suhde merkittyy (sisältöihin) on pääosin arbitraarinen tai sopimuksenvarainen. Sanalla ei yleensä ole mitään elimellistä kytköstä siihen merkitykseen, johon se on historiansa kuluessa liitetty. Tämä ajatus on keskeinen myös Lacanin psykoanalyttisessä sovelluksessa, josta Laclau on lainannut tyhjän ja kelluvan merkitsijän käsitteet. Juuri siksi, että vaikkapa kansan ja eliitin merkitykset eivät ole kiveen hakattuja, ne voivat tyhjentyä ja täyttyä hetkellisesti erityyppisillä merkityksillä.

Pilakuvat ovat tässä suhteessa pelkkää kirjoitettua tai puhuttua kieltä monimutkaisempia merkkijärjestelmiä, koska niissä on sanojen lisäksi tai sijaan kuvia. Peircen (1932) tunnetun merkkiluokittelun mukaisesti kuvat ovat usein ikonisia, koska niissä merkin ilmiasu näyttää tavallisesti asian tai ilmiön, jota ne kuvaavat. Sanat sen sijaan ovat symbolisia merkkejä: niiden suhde ilmaistuun asiaan on sopimuksenvarainen, kuten Saussure esitti. Toisinaan pilakuvat voivat toimia myös indeksinä merkkeinä, jos ne rakentavat suoran syy-seuraussuhteen kuvaamaansa asiaan tai ilmiöön. Voi myös ajatella, että tällöin kuvan merkitys on täyttynyt ja siitä on tullut ikään kuin kuvaamansa ilmiön suora indikaattori. Näin ollen poliittisten pilakuvien merkitsijöitä analysoimalla on mahdollista jäsentää niitä merkityks-suhteita, joita kuvat rakentavat perussuomalaisista, populismista ja niihin liittyvästä suomalaisen poliittisen järjestelmän murroskohdasta 2010-luvulla. Visuaalisen semiotiikan hyödyntäminen tarkoittaa tässä tutkimuksessa nimenomaan populismiin liittyvien merkitsijöiden tunnistamista ja analyysia.

Perussuomalaisten karikatyyrit ja arvostelmat

Kaikki aineiston piirtäjät julkaisivat eniten perussuomalaisiin liittyviä pilakuvia vuosina 2011 ja 2015 (ks. kuvio 1). Asia selittyi sillä, että 2011 ja 2015 pidettiin eduskuntavaalit, joissa perussuomalaiset menestyivät erinomaisesti. Karlsson, Jari ja Timppa käsittelivät keväällä 2011 piirroksissaan perussuomalaisten nousua mielipidetiedusteluissa ja vaalimenestystä äänestystuloksen ratkettua huhtikuussa. Touko-kesäkuussa kuvissa käsiteltiin kipeitä hallitusneuvotteluja, joissa perussuomalaiset jättäytyi oppositioon. Vuoden 2015 vaaleissa tilanne oli muuttunut. Puolueen menestys ei ollut enää samanlainen yllätys kuin vuonna 2011 (ks. Grönlund 2016, 73–74), eikä pilakuvissa käsitelty puoluetta juurikaan ennen vaaleja. Jarin ja Timpan piirroksissa kuvattiin jonkin verran hallitusneuvotteluja toukokuussa 2015, kun perussuomalaisista tuli ensimmäisen kerran hallituspuolue. Valtaosa pilakuvista käsittelee kuitenkin otosjakson lopussa puolueen kivikkoista hallitustaivalta ja sen aiheuttamaa kannatuslaskua vuoden 2015 jälkipuoliskolla.

Kuvio 1. Piirtäjäkohtaiset kuvamäärät vuosittain 2011–2015.

Muita suosittuja aiheita pilakuvissa olivat Halla-ahon syyskuussa 2011 aiheuttama kohu, kun hän ehdotti Kreikkaan sotilasjuntaa, joka laittaisi maan asiat järjestykseen; korkeimman oikeuden tuomio Halla-aholle kesäkuussa 2012 tämän blogikirjoituksesta, minkä seurauksena hän joutui eroamaan hallintovaliokunnan johtajan tehtävästä; James Hirvisaaren erottaminen perussuomalaisista eduskunnassa tehdyn natsitervehdyksen takia lokakuussa 2013; sekä kesän 2015 skandaali, jossa perussuomalaisten kansanedustaja Olli Immonen tuomittiin laajalti julkisuudessa monikulttuurisuutta vastaan hyökkäävien Facebook-päivitystensä takia. Mitkään niistä eivät kuitenkaan saaneet pilakuvissa läheskään vas-

taavaa julkisuutta kuin vuoden 2011 vaalit sekä hallitustaipaleen alku vuoden 2015 eduskuntavaalien jälkeen. Rannan piirroksiset ovat tässä suhteessa poikkeus. Hänen kuvissaan painopiste oli vaalien sijaan perussuomalaisiin liittyvissä kohuissa ja maahanmuuttovastaisuudessa.

Perussuomalaisiin liittyvien pilakuvien yleisimmät ilmentymisajankohdat kertovat siitä, että politiikan päiväjärjestys määrittää edelleen paljon myös poliittisten pilakuvien aiheita. Perussuomalaiset oli suurimman osan 2010-luvun alusta oppositiopuolue ja nousi julkisuuteen pääasiassa erilaisten erityistausten ja teemojen yhteydessä, kuten vaaleissa, maahanmuuton ja populismin käsittelyssä sekä puolueeseen liittyvissä skandaaleissa (ks. Herkman 2015; 2016; Pernaa ja Railo 2012). Vasta kun perussuomalaisista tuli hallituspuolue vuonna 2015, puolueen johtajasta ja ulkoministeristä Timo Soinista muodostui vakiokasvo joidenkin piirtäjien (aineistossa etenkin Jarin ja Timon) poliittisissa pilakuvissa.

Kun katsotaan yksityiskohtaisemmin, ketkä ovat esiintyneet karikatyyrihahmoina perussuomalaisiin liittyneissä pilakuvissa, yksi nousee odotetusti ylitse muiden: Timo Soini. Soinin kuva oli kaikkiaan 152 pilakuvassa. Ero on valtava verrattuna vaikkapa Jussi Halla-ahoon, jonka karikatyyri esiintyi vain kymmenessä pilakuvassa (ks. taulukko 1).

Kansalaisia tai äänestäjiä edustavia karikatyyrejä pilakuvissa oli 65 (taustahahmot pois lukien), mutta myös muista perussuomalaisista poliitikoista kuin Soinista tai Halla-ahosta löytyi 42 karikatyyriä. Eniten tunnistettavia karikatyyrihahmoja löytyi muiden puolueiden edustajista, yhteensä 216 hahmoa. Painotus selittyy erityisesti Jarin ja Timpan piirrosten henkilögallerioilla, joissa hallitus- ja oppositiopuolueiden johtajat ja keskeiset ministerit esiintyivät usein Soinin rinnalla. Näin ollen vanhemmissa kuvissa esiintyi muun muassa Jutta Urpilainen (sdp), Paavo Lipponen (sdp), Sauli Niinistö (kok) ja Jyrki Katainen (kok), uudemmissa puolestaan Alexander Stubb (kok) ja Juha Sipilä (kesk). Myös Päivi Räsänen (kd) ja Mari Kiviniemi (kesk) näkyivät usein otosjakson alkupuolen kuvissa. Poliittisten pilakuvien karikatyyrejä hallitsevat siis samat hahmot, jotka ovat politiikan uutisjulkisuuden valokeilassa, kuten pääministeri, valtiovarainministeri, muut keskeiset ministerit, presidentti ja puoluejohtajat (ks. Bos ym. 2011; Moring ja Himmelstein 1993; Suikkanen ym. 2012).

Vaikka Soini oli kaikilla piirtäjillä suosituin perussuomalainen hahmo, henkilöiden kuvaamisessa oli kuitenkin selkeitä piirtäjäkohtaisia painotuksia. *Helsingin Sanomien* Karlsson nosti Soinin melko usein kuviensa hahmoksi, mutta ei piirtänyt otoksella Halla-ahoa lainkaan, ja muitakin perussuomalaisista karikatyyrejä Karlssonin kuvissa oli vain pari. Ylipäätään Karlsson käytti tunnistettavien poliitikkojen karikatyyrejä kuvissaan harvaksen ja tarkasteli aihetta usein anonyymien kansalaisen hahmolla, joka ihmettelee ja kommentoi politiikan meenoa.

Sen sijaan Jari ja Timppa käyttivät Soinia eräänlaisena perussuomalaisen ikonina: Soinin karikatyyrin kautta käsiteltiin paitsi Soinia itseään myös perussuomalaiseen puolueeseen yleisesti liittyviä asioita. Jari ja Timppa kuvasivat politiikkaa yleisesti poliitikkojen karikatyyrien kautta, mikä näkyi muiden puolueiden johtohahmojen runsaana esiintymisenä perussuomalaisiin liittyvissä kuvissa. Soinin ohella myös muut perussuomalaisien edustajat esiintyivät Jarin ja Timpan karikatyyreissä, jos kohta he olivat etenkin Timpan piirroksissa varsin marginaalisissa roolissa.

Rannan pilakuvat erottuivat selkeästi muiden piirtäjien töistä siinä, että hänen kuvissaan esiintyi monia perussuomalaisen puolueen edustajia. Soinin ja Halla-ahon lisäksi Rannan piirroksissa oli Olli Immosen, Pirkko Ruohonen-Lernerin, Teuvo Hakkaraisen, Pentti Oinosen, Jussi Niinistön, Sebastian Tynkkysen, Matti Putkosen ja Jari Lindströmin karikatyyrejä – Immonen, Oinonen ja Ruohonen-Lerner useamminkin kerran. Ranta myös keskittyi kuvissaan erityisesti puolueen joihinkin edustajiin liittyviin kohuihin ja ennen muuta maahanmuutto-

vastaiseen asenteeseen, minkä seurauksena hänen piirroksensa eivät linkittyneet yhtä suoraan kuin muilla piirtäjillä puolueen asemaan päätöksenteossa tai vaalimenestykseen.

Kuvien lisäksi poliitikot esiintyivät myös jonkin verran pilapiirrosten teksteissä. Karlssonin töissä esiintyi tekstimainintoja, joissa tavalliset kansalaiset – ja joskus muiden puolueiden edustajat – kommentoivat perussuomalaisen puolueen tai sen edustajien edesottamuksia. Esimerkiksi puolueen edustajista Juha Väätäinen, James Hirvisaari, Teuvo Hakkarainen, Matti Putkonen ja Jussi Niinistö esiintyivät yksittäisinä tekstimainintoina. Vaikka Karlsson siis kuvasi karikatyyreissään oikeastaan vain Soinia, käsittelee hän perussuomalaisia jonkin verran laajemmin hahmojen repliikkien kautta. Jarin ja Timpan piirroksissa karikatyyreilla oli suuri rooli, Ranta puolestaan käsittelee perussuomalaisia runsaasti karikatyyrien mutta myös tekstien avulla.

Ylönen (2001, 15) muistuttaa, että vaikka poliittiset pilakuvat ovat usein kanta-aottavia, osa pilakuvista on enemmänkin kuvailevia ja monet kannanotossaan sen verran epäselviä, että jää paljolti lukijan varaan, kuinka kannanotto tulkitaan (myös Kolehmainen 2015, 22). Sanottu pätee moniin piirroksiin, joissa käsiteltiin perussuomalaisien kannatusnousua ennen 2011 vaaleja. Esimerkiksi Jarin piirroksessa Soini kaahaa 18.2.2011 abirekalla, jonka lavalla seisoo hämmentynyt hallituksen edustaja ”Ohi on” -julistein takana. 18.3.2011 julkaistussa Jarin piirroksessa Soini tasapainoilee Gallup-menestyksen päällä, ja 2.3.2011 julkaistussa Timpan pilakuvassa muiden puolueiden johtajat hämmästelevät Soinin ja perussuomalaisien menestystä mielipidekyselyissä. Karlsson, Jari ja Timppa julkaisivat 2011 vaalien yhtey-

Taulukko 1. Karikatyyrit ja arvostelmat pilakuvissa (n=201).

Piirtäjä	Hahmot pilakuvissa					Perussuomalaisen kuva		
	Soini	Halla-aho	Muut PS	Muut poliitikot	Kansalaiset	Kriittinen	Myönteinen	Epäselvä
Karlsson (31)	11	-	3	7	35	14	5	12
Jari (58)	52	2	8	42	16	37	4	17
Ranta (25)	8	5	18	9	1	19	-	6
Timppa (87)	81	3	3	158	13	46	7	34
Yhteensä	152	10	42	216	65	116	16	69

dessä myös joitakin selvästi perussuomalaisille myönteisiä piirroksia, joissa kuvataan puolueen yllätysmenestystä ja pilkataan muita puolueita. Esimerkiksi heti vaalien jälkeen Karlsson teki piirroksen, jossa Soini ja puolueen puhemies Putkonen kävelevät kokoomuksen ja demareiden kokoustilojen ohi ja kommentoivat oviaukoista näkyviä juhlimisen jälkiä: ”Nuo kai hävisivät vaaleissa vähiten” (HS 20.4.2011).

Enimmäkseen perussuomalaisia käsitelleet pilakuvat olivat kuitenkin puoluetta kohtaan kriittisiä tai tässä suhteessa vähintäänkin ristiriitaisia (ks. taulukko 1). Koko aineistossa vain kuusitoista pilakuvaa (8 %) oli selkeästi perussuomalaisia kohtaan myönteisiä ja kohdisti kritiikkinsä johonkin muuhun, kuten kilpaileviin puolueisiin tai poliittikkoihin. Toisin kolmasosa piirroksista oli jokseenkin epäselviä sen suhteen, olivatko ne kriittisiä perussuomalaisia kohtaan vai eivät. Painotus ei tietenkään ole yllätys: kun aineisto koostuu perussuomalaisiin liittyvistä poliittisista pilakuvista, on todennäköistä, että niistä valtaosa kritisoi tai ivaa puoluetta.

Piirtäjäkohtaisissa arvostelmissa oli selkeitä eroja. Siinä missä Rannan piirrokset olivat järjestään kriittisiä perussuomalaisia kohtaan (vain muutama hänen kuvistaan oli mahdollista tulkita tässä suhteessa ristiriitaiseksi), noin kolmasosa Karlssonin, Jarin ja Timpan pilakuvista oli kritiikissään epäselviä ja jätti paljolti lukijan kontolle sen, kuinka asian tulkitsee. Karlssonin pilakuvista 17 prosenttia, Jarin piirroksista vajaat kuusi prosenttia ja Timpan kuvista kahdeksan prosenttia oli selvästi puolueen tai Soinin kannalta myönteisiä.

87 prosentissa pilakuvista naurettiin selkeästi perussuomalaisille (ks. taulukko 2). Aika monissa Timpan ja Jarin piirroksissa naurettiin samanaikaisesti myös muille poliittisille päättäjille, jotka olivat nau-

run kohteina yli kolmasosassa perussuomalaisiin liittyvistä pilakuvista. Useimmiten pilakuvassa naurun kohteena oli perussuomalainen poliitikko, ennen muuta Soini. Toissijaisesti nauru kohdistui puolueeseen yleensä. Erottelun tekeminen tässä suhteessa oli tosin monesti vaikeaa, koska – kuten aiemmin todettiin – Soini toimi erityisesti Jarin ja Timpan piirroksissa usein koko perussuomalaisten puolueen ikonisena merkitsijänä. Selkeämmin naurun kohde erottui silloin, kun kuvassa esiintyi joku muu perussuomalaisten edustaja kuin Soini, kuten esimerkiksi Jussi Halla-aho tai Olli Immonen.

Pilakuvissa käsitellyt aiheet mukailivat naurun kohteita. Piirroksissa toistuivat perussuomalaisille kielteiset aiheet, kuten vaalilupausten pettäminen (takinkääntö), erilaiset kohut ja skandaalit, rasistiset ja syrjivät kannanotot sekä niiden kautta perussuomalaisten puolueen tai yksittäisten poliitikkojen ivaaminen. 40 prosenttia pilakuvien aiheista oli tällaisia perussuomalaisia kohtaan selvästi kriittisiä teemoja. Kuitenkin lähes kolmannes piirroksista käsiteli jollain tavalla puolueen politiikkaa ja neljännes kannatusta. Poliitiikkaa yleensä kritisoitiin, mutta kannatukseen liittyvissä piirroksissa oli etenkin vuoden 2011 vaalien yhteydessä myös myönteisiä kuvia.

Piirtäjäkohtaiset painotuserot näkyivät pilakuvien aiheissa. Karlsson käsiteli kuvissaan aika usein perussuomalaisten kannatukseen ja politiikkaan liittyviä aiheita ja kohdisti ivailunsa erityisesti puolueeseen liitettyihin kohuihin, kun taas Ranta käsiteli puoluetta ja sen edustajia ennen muuta syrjinnän ja rasismien edustajina. Jarin piirroksissa aiheet jakautuivat melko tasaisesti, mutta Timpan pilakuvissa korostuivat Karlssonin tavoin ennen muuta päivänpolitiikkaan ja perussuomalaisten kannatukseen liittyvät aiheet. Toisin kuin Karlsson, Timppa käsiteli kuitenkin joissakin kuvissaan aika kärjekkäästi-

Taulukko 2. Pilakuvien ensisijaiset aiheet ja naurun kohteet (n=201).

Piirtäjä	Pilakuvan aihe					Naurun kohde			
	PS:n kannatus	PS:n politiikka	PS:n ”takinkääntö”	PS:n kohut	Rasismi/syrjintä	PS:n poliitikot	PS yleensä	Muut poliitikot	Muu
Karlsson	7	8	3	9	4	11	13	5	2
Jari	13	15	12	10	8	26	31	20	1
Ranta	3	4	3	1	14	19	5	2	-
Timppa	27	41	6	4	9	53	16	42	-
Yhteensä	50	68	24	24	35	109	65	69	3

kin rasismiin ja syrjintään liittyviä aiheita.

Kaikkiaan perussuomalaisia käsiteltiin 2010-luvun alkupuolen poliittisissa pilakuissa yllättävänkin vähän ja populismia vielä perussuomalaisia kitsaammin. Kun ottaa huomioon, kuinka suuri mullistus perussuomalaisten nousu yhdeksi suurimmista puolueista vuoden 2011 eduskuntavaaleissa oli suomalaisessa puoluejärjestelmässä, 5–10 prosentin näkyvyys pilakuvatarjonnassa kielii siitä, että poliittiset pilakuvat tapaavat keskittyä kaikkein näkyvimpiin johtaviin poliitikkoihin ja politiikan päiväjärjestyksen kysymyksiin. Pilakuvastoa kansoittavat tunnetuimmat ulkomaiset valtiojohtajat, Suomen pää- ja valtionvarainministeri sekä vanhojen puolueiden johtohahmot, joiden karikatyyrit ovat helpommin tunnistettavia kuin vähemmän julkisuudessa näkyneiden poliitikkojen hahmot.

Aineisto päättyi vuoden 2015 loppuun, jolloin perussuomalaiset oli toiminut puoli vuotta hallituspuolueena. On mahdollista, että puolueen ministerit ovat tämän jälkeen näkyneet useammin poliittisissa pilakuissa, kun puolue on vakiinnuttanut asemansa keskeisenä poliittisena toimijana. Tähän viittaisi se, että puoluetta käsittelevien piirrosten määrä lisääntyi 2015 vaalien jälkeen. Erityisesti Jari käsitteli aktiivisesti puolueen ristiriitaista hallitustaivalta loppuvuonna 2015.

Populismien merkitsijät pilakuissa

Määrällisellä analyysillä on mahdollista tuottaa yleiskuva siitä, mitä henkilöitä ja aiheita perussuomalaisiin liittyvissä pilakuissa suosittiin, mutta huumorin monitulkintaisuuden takia tarvitaan laadullista analyysia, jotta päästään tarkemmin käsiksi pilakuvien populismiin liittyneisiin merkityskamppeluihin. Olen analysoinut populismi-terminologian käyttöä *Helsingin Sanomissa* ja *Ilta-Sanomissa* vuoden 2011 jyttyvaalien yhteydessä (Herkman 2015). Populismi-sanaa käytettiin harvoin, mutta sen käytöstä löytyi selkeitä painotuksia ja lehtikohtaisia eroja: populismi kehystettiin lehdissä usein joko tyhjänä poliittisena retoriikkana tai kansallismielisenä sisäänpäin kääntyneisyytenä, impivaaralaisuutena, jopa muukalaiskammona ja rasismina. Harvemmin populismi liitettiin neutraalisti johonkin poliittiseen liikkeeseen tai myönteisesti kansan syvien rivien puolustamiseen. Myönteiset kehystykset olivat yleisempiä *Ilta-Sanomissa*, joka liitti myös

perussuomalaiset ”kansan äänen” edustajana populismiin. Vaikka *Helsingin Sanomat* kehysti populismia pääsääntöisesti kielteisesti impivaaralaisuuden ja muukalaiskammon merkityksillä, lehti varoi etenkin uutisjutuissaan suoria viittauksia perussuomalaisiin. Populismi tarkoitti näissä jutuissa erityisesti eurooppalaista oikeistopopulismia, joka liitettiin usein vain epäsuorasti Suomen 2011 vaaleihin.

Pilakuva-aineisto istuu melko hyvin aiempaan lehtiaineistojen kehysanalyysiin, mutta myös eroaa siitä monin paikoin. Näyttäisi siltä, että johtavassa päivälehdessä myös pilakuvat olivat varovaisia liittämään perussuomalaisiin muukalaisvihamielisen oikeistopopulismien merkitsijöitä, kun taas muissa lehdissä – erityisesti *Kirkossa* ja *Kaupungissa* – julkaistuissa pilakuissa tällainen esitystapa oli yleisempi. *Ilta-Sanomissa* julkaistiin perussuomalaisiin liittyviä pilakuvia paljon enemmän kuin muissa lehdissä, ja erityisesti *Helsingin Sanomiin* verrattuna ero on silmäänpistävä.⁴ Toisaalta *Ilta-Sanomien* kuvissa perussuomalaisia käsiteltiin pääosin kriittisesti, eikä puolue kiinnittynyt juurikaan myönteisiin merkityksiin, kuten populismiaiheen ja eurokriisin uutisointien yhteydessä on tapahtunut (vrt. Herkman 2014; 2015).

Poliittiset pilakuvat hyödyntävät sekä kuvallisia että sanallisia merkitsijöitä, ja sanat monesti kiinnittävät kuvien merkityksiä (Barthes 1977). Karlssonin, Jarin ja Timpan kuvissa perussuomalaisia kuvattiin usein Soinin karikatyyrin kautta, mutta tämä esitettiin ennemminkin puoluejohtajana, joka joko vertautui muiden puolueiden johtohahmoihin tai yritti pitää oman puolueensa kurissa, kuin populismien suorana merkitsijänä. Karlssonin piirroksissa populismi liitettiin perussuomalaisiin usein symbolisesti tekstien avulla, kun Soini selvitteli Halla-ahon aiheuttamia kohuja (esim. HS 16.9.2011, HS 23.8.2011) tai kansalaiset ihmettelivät puolueen touhuja. Itse asiassa populismi nousi Karlssonin kuvissa suorimmin esille kansalaisten hahmoissa, jotka kommentoivat usein ihmetellen tai kriittisesti perussuomalaisten toimintaa. Karlssonin piirroksissa kansan ääntä edustavista kansalaisista tuli siis eräänlainen populismien merkitsijä, koska he paljastivat perussuomalaisten populistisuuden.

Yksi populismiin liitetty ulottuvuus on karismaattinen johtaja, joka ymmärtää ja osaa puhutella ”unohdettua kansaa” – toisin kuin eliitin edustajat (ks. Bos ym. 2010, 157–159; Müller 2016, 1–2; Niemi 2013, 80–82). Soini toimi tällaisena populistisen

johtajan merkitsijänä useissa pilakuissa. Joissakin Jarin ja Timpan piirroksissa ivattiin Soinin itsevaltiutta perussuomalaisessa puolueessa. 28.10.2015 *Kalevassa* julkaistussa Jarin piirroksessa Soini kuvattiin merirosvokapteenina, joka ajaa köytettyä Tynkkystä lankulta mereen. Tynkkynen kantaa kädessään lappua, jossa lukee ”kritiikki”. Ehkä konkreettisimmin Soinin itsevaltaisuuden kritiikki kiteytyi Timpan 12.8.2015 *Ilta-Sanomissa* ilmestyneessä pilakuvassa, jossa perussuomalaisten kokouksessa istuu pelkäänsä Soineja, joista yksi toteaa, että ”on suuri vaara, että puolue hajoaa kaikkiin näihin näkemyseroihimme”.

Päivälehtien piirtäjät pilkkasivat Soinin karikatyyrin avulla myös perussuomalaisten vahvaa miesvaltaisuutta, jolloin Soinista tuli populistisen maskuliinisuuden merkitsijä: Jarin piirroksessa Soini selittää lapselleen 26.5.2013, että transvestiitti on ”ministerikelpoinen naishenkilö”, ja Karlssonin pilakuvassa poseeraa 22.5.2013 naiseksi pukeutunut Soini, jonka mukaan ”puoluejohdossa pitää olla naisenergiaa, mutta vain sopivasti”. Oikeistopopulististen puolueiden kannattajat ovat keskimääräistä useammin miehiä (vrt. Paloheimo 2012, 332), minkä takia monissa populistipuolueissa on tarkoituksellisesti yritetty laajentaa edustajiston sukupuolijakaumaa. Sukupuolikysymys ei kuitenkaan noussut näkyväksi aiheeksi kuin muutamassa perussuomalaisiin liittyneessä pilakuvassa, mikä saattaa osittain johtua aineiston piirtäjien miesvaltaisuudesta.

Pilakuvissa radikaali oikeistopopulismi liitettiin Soinia suuremmin muihin perussuomalaisten hahmoin. Erityisesti puolueen maahanmuuttokriittisemmän siiven johtohahmo Jussi Halla-aho toimi kuvissa usein rasistisen ja muukalaisvihamielisen oikeistopopulismien merkitsijänä tai ikonina. Halla-aho oli esimerkiksi Jarin piirroksessa valtava Soinin jalkaan kahlehdittu rautapallo (*Kaleva* 14.6.2012). Timpan pilakuvassa hän esiintyi häirikkönä, joka vetoaa uusnatseihin ja hankaloittaa siten Soinin presidentinvaalikampanjaa (IS 5.8.2011), sekä ”perussuomalaisten iltamissa” klovnina, joka ”esittää sotilasjunttahuumorin jälkeen [--] sikermän keskitysleirikommelluksia” (ks. kuva 1).

Michael Billig (2001, 270–271) on tutkinut rasistista huumoria yhteisöllisenä viestintänä, jonka avulla rakennetaan yhteenkuuluvuutta samoin ajattelevien kesken. Näissä yhteyksissä on yleistä kuitata rasistiset tölväykset vain vitsiksi tai huumoriksi. Tällaisella metadiskurssilla yritetään kieltää, että

Kuva 1. Timppa, *Ilta-Sanomat* 16.9.2011

olisi sanottu jotain sopimatonta. Timpan piirroksessa pilkataan tätä oikeistopopulisteille tyypillistä strategiaa. Rannan pilakuissa rasismia ei liitetty huumoriin, vaan se oli olennainen osa perussuomalaisista ideologioita. Halla-ahosta tuli hänen piirroksissaan rasismien suora merkitsijä. Halla-aho on Rannan kuvassa muun muassa vaalean apinalauman ympäröimänä mestari, joka ”ei puhu tummaihoisten, vaan vain valkoihoisten sirkuseläinten kanssa” (K&K 4.3.2015).⁵ Halla-ahon vihan kohteen ”suvaitsevaisuuden” visuaalisena merkitsijänä toimi Rannan piirroksessa puolestaan kukkahattu (K&K 4.5.2011).

Myös Olli Immonen esiintyi rasismien ja uusnatssien ikonisena merkitsijänä Rannan piirroksissa. Yhdessä kuvassa Soini passittaa Immosen kuinka kätket rasismiksi -kurssille (K&K 24.8.2011), ja Im-

Kuva 2. Ville Ranta, *Kirkko ja Kaupunki* 1.7.2015

monen toivoo joulupukilta ”kattavaa listaa Suomen romaneista, ruotsalaisista, muslimeista, juutalaisista, mustista, ruskeista ja vihreistä”, jotta voi sitten toivoa seuraavana vuonna ”paljon tavarajunia” (K&K 18.12.2013). 1.7.2015 julkaistussa pilakuvassa Immonen tekee natsitervehdyksen, koska ”saa lomalla tervehtiä niin” (ks. kuva 2). Piirros liittyy kesällä 2015 nousseeseen skandaaliin, jossa Immosen Facebook-päivityksiä verrattiin norjalaisen äärioikeistolaisen massamurhaajan Anders Behring Breivikin retoriikkaan (ks. Herkman 2016).

Piirtäjät käsittelivät pilakuvissaan jonkin veran perussuomalaisiin liittyneitä skandaaleja. Jokainen piirtäjästä reagoi Halla-ahon sotilasjunttakommenttiin syksyllä 2011, ja Immosen Facebook-skandaali innoitti niin ikään piirtäjiä kesällä 2015. Myös Teuvo Hakkaraisen, James Hirvisaaren, Pentti Oinosen ja Sebastian Tynkkysen aiheuttamat julkiset kohut saivat aikaan yksittäisiä pilakuvia. Siinä missä Hakkarainen ja Oinonen esitettiin kuvissa usein yksinkertaisina hölmöinä, Immosta ja Halla-ahoa kuvattiin vakaumuksellisina äärioikeistolaisina. Edellä mainituista hahmoista tuli skandaalien kohteina muukalaiskammoisen ja vähemmistöjen oikeuksia loukkaavan oikeistopopulismien merkitsijöitä.

Oikeistopopulistista diskurssia analysoinut Ruth Wodak (2015, 19–20) on muistuttanut, että populistit synnyttävät tieteen tahtoen kohuja loukkaavilla ja rasistisilla kannanotoilla, koska he saavat näin suurta julkista huomiota ja osoittavat kannattajilleen, että journalistinen media on liberaalin eliitin kanssa samassa veneessä heitä vastaan. Pilapiirtäjät asettivat siten liberaalin uutismedian tavoin rasismien vastaiseen rintamaan ja liittivät perussuomalaiset näissä kuvissa laajempaan oikeistopopulistiseen puolueleiriin (vrt. Jungar ja Jupskås 2014). Samalla kuvista tuli kuitenkin osa kohujulkisuutta, joka osaltaan rakentaa vastakkainasettelua populistien ja ”eliittimedian” välillä. Skandaaleihin liittyneitä pilakuvia on siten mahdollista käyttää myös laulausittain populistisessa itsemäärityksessä, jossa pilkan kohteeksi joutuneet kokevat yhteisyyttä heitä arvostelevan uutismedian vastavoimana.

Poliitikkojen kiukuttelussa medialle ei ole sinänsä mitään uutta. Kalevi Sorsa (sdp) nimitti Suomea infokratiaksi ja Mauno Koivisto (sdp) haukkui toimittajia sopuleiksi jo 1980-luvulla (Pernaa ja Railo 2006, 37–45). Journalismin ihanteiden mukaan media toimii vallan vahtikoirana, joten valtaa pitävien ja median tuleekin olla toimivassa demokratiassa

jossain määrin napit vastakkain. Perussuomalaisten mediasodat eroavat kuitenkin perinteisistä poliitikkojen ja median välisistä riidoista siinä, että niiden lähtökohta on usein puolueen edustajien äkkiväarisä ja jotakin vähemmistöä loukkaavissa kommentteissa, niin sanotussa vihapuheessa (ks. Pöyhkäri ym. 2013). Loukkaavia kommentteja esittäneet populistipoliitikot loukkaantuvat vastavuoroisesti median kritiikistä ja asettavat itsensä altavastajan rooliin (Mazzoleni 2008, 55–57; Wodak 2015, 19–20). He perustelevat loukkaavia lausuntojaan vetoamalla sananvapauteen.

Tällaisia mediakonflikteja kommentoitiin joissakin pilakuvissa tavalla, joka tekee näkyväksi populistiseen itsemääritykseen liittyvän vastakkainasettelun. Esimerkiksi Karlssonin piirroksessa on 23.9.2011 perussuomalaisten puoluetuomiston ovella hyeena, joka oli loukkaantunut siitä, että joku perussuomalainen ”oli kutsunut hyeenoja toimittajiksi”. Suoremmin populismin antagonistisen logiikan tuo näkyväksi Ranta 19.8.2015 *Kirkossa ja Kaupungissa* julkaistussa piirroksessaan, jossa perussuomalaisten puhemies Matti Putkonen on oikeudessa puolustamassa surullisen näköistä koiraa ja huutaa kasvot punaisina syytettyä osoittaen: ”Herra tuomari! Tuo saastainen suvakkimedian stalinistivainooja törkyturpa nimitteli edustajaani julkisesti koiraksi!”⁶

Rannan piirroksat eroavatkin merkittävästi aineiston muiden piirtäjien kuvista. Ranta keskittyi perussuomalaisiin liittyvissä piirroksissaan vihapuheeseen ja rasismiin. Rannan kuvissa perussuomalaiset esiintyi yleisenä ennakkoluuloisuuden merkitsijänä tai jopa indeksinä. Näkemys kiteytyi 14.12.2011 *Kirkossa ja Kaupungissa* julkaistussa joulutervehdyksessä, jossa joulupukiksi puettu Soini toivottaa ”hyvää joulua kaikille suomalaisille heteroseksuaaleille valkoihoisille konservatiiveille” (ks. kuva 3). Soinin edessä on tonttunjoukko, josta voi tunnistaa ainakin Ruohonen-Lernerin, Oinosen, Immosen, Halla-ahon ja Hakkaraisen. Tontut jatkavat Soinin toivotusta: ”Mutta te muut! Paskaa joulua! ... Teidät sais ampua. ... Ja lähettää pois Suomesta.”

Soinin kuvaus rasismien merkitsijänä on tosin koko aineistossa ristiriitainen. Jarin ja Timpan piirroksissa Soini saa toisinaan puolueen ikonisena merkitsijänä kuvata myös rasistisia painotuksia. Esimerkiksi Jarin 14.1.2012 *Kalevassa* julkaistussa piirroksessa Soini esittää lääkärinä, joka haluaa piilottaa vastaanotolla olevan uusnatsin rasistiset tatuoinnit paidalla. Tatuointeja hän nimittää ”pieneksi ihottumaksi”.

Kuva 3. Ville Ranta, Kirkko ja Kaupunki 14.12.2011

Timpan piirroksessa (IS 11.9.2013) taas kokoomusnuoret törmäävät Soiniin, kun he yrittävät päästä esille samoilla pakolaiskriittisillä teemoilla kuin perussuomalaiset. Pääsääntöisesti Soini esitettiin kuitenkin Jarin ja Timpan piirroksissa puoluejohtajana, joka joutuu tasapainoilemaan rassistisen ääriaineksen ja säällisen politiikanteon välimaastossa. Jarin 8.10.2013 *Kalevassa* julkaistussa piirroksessa Soini kuvataankin orkesterinjohtajana, joka yrittää saada hämmennyneenä otetta Halla-ahon, Ruohonen-Lernerin ja Hakkaraisen riitasointuihin. Etenkin otoksen jälkimmäisellä puoliskolla julkaistuissa Jarin pilakuvissa annettiin monesti ymmärtää, että Soinin on vaikea ohjastaa kohusta toiseen rientävää puoluetta – ainakaan hallituskelpoisella tavalla (ks. kuva 4).

Yleisimmin aineistoon valittujen piirtäjien pilakuvissa Soiniin ja perussuomalaisiin liitetty populistin merkitys olikin takinkäntö tai poliittisten lupauksen pettäminen. Nämä pilakuvat pyrkivät tekemään näkyväksi perussuomalaisten valheellisyyden: sen sijaan, että perussuomalaiset olisivat kansan asiassa, kuvissa annettiin ymmärtää, että he huijaavat kansaa. Soini toimi tällaisen tyhjän retoriikan merkitsijänä (ks. Herkman 2015, 83–84). Karlssonin piirroksissa kommentoitiin pariin otteeseen Soinin myöntymistä Kreikalle maksettaviin tukiin vuoden 2015 hallitustaipaleella, ja myös Timppa irvaili EU:n

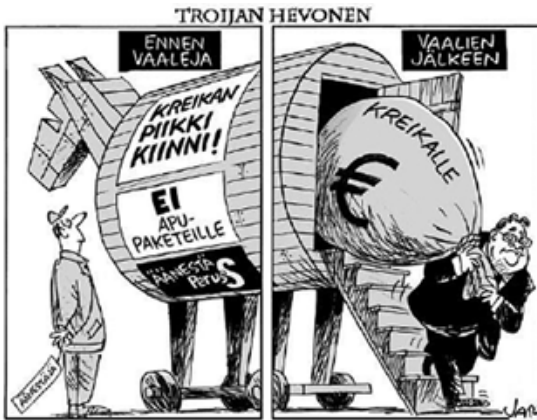

Kuva 4. Jari, Kaleva 30.8.2013.

pankkituilla, pakolaisten ottamisella Suomeen (IS 9.9.2015) ja hallituksen tekimillä leikkauksilla, jotka ”vievät pieneltä ihmiseltä tuet” (IS 23.10.2015). Rannan piirroksessa Soini ja Jussi Niinistö röhöttävät oluttuoppien ääressä saavansa kansan huomion ja kannatuksen pelottelemalla EU:lla ja Ukrainan kriisillä (K&K 19.3.2014), ja toisessa kuvassa Tynkkynen vie maahanmuuttoon keskittyvällä narriteatterillaan ihmisten huomion, kun Stubb ja Sipilä pihistävät rahat kansalaisten taskuista (K&K 14.10.2015). Jari kuvasi Soinia ”hyvätuloisten hyysääjäksi” ja köyhien kiusaajaksi (Kaleva 7.6.2015), Kreikan tukipaketin yllättäväksi kannattajaksi (Kaleva 12.8.2015 ja 19.8.2015) sekä kokoomuksen apupuolueen johtajaksi (Kaleva 15.9.2015). Kenties konkreettisimmin Soinin populistinen takinkäntö visualisoitui Jarin piirroksessa Troijan hevonen, jota levitettiin myös maahanmuuttokriittisellä Homma-foorumilla (ks. kuva 5).

Lopuksi

Oletus siitä, että perussuomalaiset toimivat poliittisissa pilakuvissa populismin yleisenä merkitsijänä, osoittautui tutkimuksessa jossain määrin ongelmalliseksi. Poliittiset pilakuvat eivät Rannan tuotantoa lukuun ottamatta liittäneet perussuomalaisia mitenkään järjestelmällisesti populismiin. Etenkin useammin ilmestyvien sanomalehtien pilakuvissa perussuomalaisia kuvattiin paljolti Soinin karikatyyrin avulla, ja Soinia taas pilkattiin osana päivän politiikkaa, ei niinkään populismin edustajana. Päivälehtien perussuomalaisia koskevat pilakuvat seurailivat politiikan päiväjärjestystä ja liittyivät yleensä vaaleihin,

Kuva 5. Jari, Kaleva 12.8.2015

hallitusneuvotteluihin tai joidenkin poliitikkojen aiheuttamiin kohuihin. Sen sijaan Rannan kuvissa puoluetta kritisoitiin yleisesti sen edustamien arvojen tai näkemysten takia. Asiaa selittää osittain julkaisun luonne: päivittäin tai lähes päivittäin ilmestyvissä päivä- ja iltapäivälehdissä on luonteavaa käsitellä päivänpolitiikkaa myös pilakuissa, kun taas *Kirkon ja Kaupungin* kaltaisen harvemmin ilmestyvän aikakausjulkaisun sisällöissä liikutaan tavallisesti yleisemmällä tasolla. Suvaitsevaisuuden ja vähemmistöjen oikeuksien teemat myös istuvat erityisesti *Kirkon ja Kaupungin* ideologiseen kehukseen.

Toisaalta, kun populismia kuvattiin pilapiirroksissa, perussuomalaiset esitettiin populismin edustajana kriittisessä valossa. Perussuomalaisiin kytkettiin Soinin karikatyyrin kautta populismin merkitykset tyhjänä puheena, poliittisten lupauksen pettämisenä ja ylikorostuneena puoluejohtajan merkityksenä. Oikeistopopulistinen vihapuhe, rasismi, ennakkoluulot ja niihin liittyvät skandaalit liitettiin puolestaan erityisesti perussuomalaisten muihin edustajiin, kuten Halla-ahoön, Immooseen, Oinoseen, Hakkaraiseen ja Tynkkyseen. Ensin mainittu lievempi kritiikin muoto oli yleinen johtavan päivälehdessä *Helsingin Sanomien* Karlssonin pilakuissa. Jälkimmäinen ankarampi ja selvemmin kohdistettu kritiikki näkyi erityisesti *Kirkon ja Kaupungin* Rannan pilakuissa, mutta myös *Kalevan* Jarin ja *Ilta-Sanomien* Timpan yksittäisissä piirroksissa. Erot ovat ennen muuta piirtäjäkohtaisia mutta kertovat myös julkaisujen erilaisista asemista ja taustoista Suomen poliittisessa julkisuudessa.

Rannan pilakuissa perussuomalaisten merkitykset liittyivät maahanmuuttovastaisuuteen ja ennak-

koluuloisuuteen vähemmistöjä kohtaan. *Helsingin Sanomien* kuvissa ei oikeastaan käsitelty aihetta suoraan vaan erilaisten kiertoilmausten kautta, kuten ivaamalla puolueen edustajiin liittyneitä kohuja. Oikeastaan ainoa suora viittaus ulkomaalaisvastaisuuteen oli Karlssonin 29.3.2013 julkaistussa piirroksessa, jossa eduskuntatalon edessä keskustelevat kansalaiset ihmettelevät, miksi perussuomalaisten Teuvo Hakkarainen haluaa europarlamenttiin, vaikka ”se on täynnä ulkomaalaisia”. Karlssonin kuvissa yleisin perussuomalaisiin liitetty populismimerkitys olikin tyhjän retoriikan kehystys, jossa populismi viittaa kärjekkääseen ja kohuja aiheuttavaan puheparteen ja kansan kosiskelemiseen katteettomilla poliittisilla lupauksilla (ks. Herkman 2015, 83–84). Tällaisen kritiikin merkitsijöinä Karlssonin kuvissa toimivat tavallisia suomalaisia äänestäjiä kuvaavat hahmot. Kansalaiskommentojien kautta Karlsson ikään kuin asettui kansan syvien rivien tulkiksi (ks. Greenberg 2002, 181; Hess ja Northrop 2011, 20; Ylönen 1995, 12–18).

2010-luvun ensimmäisellä puoliskolla julkaistut perussuomalaisaiheiset pilakuvat nostavat osaltaan esiin keskeisen arvostiriidan, joka on ollut paljolti populismin ja perussuomalaisten menestyksen taustalla. Pääsääntöisesti pilapiirtäjät asettuivat liberaalien arvojen, kuten vähemmistöjen oikeuksien puolustajiksi, ja kritisoivat perussuomalaisia tällaisen arvopohjan populistisesta rapauttamisesta.⁷ Toisaalta Soini asettui etenkin päivälehtien kuvissa myös osaksi poliittista valtablokkia. Lievempänä kritiikki näkyi Karlssonin, Jarin ja Timpan pilakuissa hämmennyksenä, jota perussuomalaisten menestys ja edustamat näkemykset puoluekentällä, mediassa ja kansalaisten keskuudessa ovat aiheuttaneet. Pilakuvat kertovat osaltaan siitä, että suomalaista yhteiskuntajärjestystä ylläpitävän sosiaalisen mielikuvituksen taustalla oleva moraalijärjestys on liikkuvassa tilassa (vrt. Taylor 2003, 19–22).

Laclau (2005) teoriassa kansan ja eliitin kaltaisia ilmauksia käytetään populistisessa mielipiteenmuodostuksessa tyhjinä merkitsijöinä oman ryhmäidentiteetin ja vastakkainasettelujen rakentamiseen. Pilakuissa nämä merkitsijät kiinnittyvät kuitenkin toisenlaisiin, usein jopa päinvastaisiin merkityksiin, mikä osoittaa niiden olevan pikemminkin kelluvia merkitsijöitä. Kelluvien merkitsijöiden merkityksistä käydään jatkuvaa kamppailua, jonka muodot ja painotukset syntyvät 2010-luvun poliittisessa konjunktuurissa.

Kansallisvaltion ja hyvinvointiyhteiskuntaan sitoutunut poliittinen projekti perustui 1960-luvulta 1990-luvulle tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteille, mutta globalisaatio ja uusliberaali talousideologia haastoivat nämä periaatteet 1900-luvun lopussa (ks. Heiskala ja Luhtakallio 2006). Populismien nousu Euroopassa ja Pohjoismaissa oli vastareaktio tähän arvosiirtymään, jota myös vallassa olleet poliittiset puolueet ovat olleet rakentamassa (Herkman 2017). Poliittiset pilapiirroksot ottavat kantaa liberaalin arvopohjan puolesta, jolloin populismi näyttäytyy tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden näkökulmista uhkana.

Pilakuva-aineiston valossa suomalainen moraali-järjestys ei ole kuitenkaan muuttunut niin, että kansakuntaa määrittäisi populistinen sosiaalinen mielikuvitus, jossa vastakkainasettelu valtaapitävien, vähemmistöjen ja maahanmuuttajien kanssa olisivat hallitsevassa asemassa. Toisaalta poliittiset pilapiirroksot edustavat usein julkisen mielipidediskurssin arvoliberaalia kärkeä. Karlssonin pilakuvien kansalaishahmojen hämmennys perussuomalaisten menestyksen ja toimintatapojen edessä voi lopulta kuvata tarkemmin kansan keskimääräistä näkemystä kuin oikeistopopulistinen nativismi tai sen kritiikki, jotka nousevat esiin kärjekkäämmässä poliittisissa kannanotoissa ja pilapiirroksissa.

KIITOKSET

Artikkeli on osa Suomen Akatemian rahoittamaa akatemiaturkijan projektia Pohjoismainen populismi mediassa (1259393).

VIITTEET

- ¹ Helsingin Sanomien näköislehdet: <https://www.hs.fi/lehdet/>; Ilta-Sanomien arkisto: <https://www.is.fi/lehti/> ja Kirkko ja Kaupunki näköislehdet: <https://issuu.com/kirkkojakaupunki/docs>
- ² Aineiston piirtäjäkohtaiset jakaumat on kuvattu liitetaulukossa 1.
- ³ Timppa osoittautui lehden piirtäjistä ahkerimmaksi perussuomalaisaiheen kommentoijaksi, joten hänen tuotantonsa valittiin aineistoon. Vuosina 2011–2015 *Ilta-Sanomissa* ilmestyi 61 Kätsyn piirtämää perussuomalaisiin liittyntä pilakuvaa. Näin ollen Timppa käsitteli aihetta sekä absoluuttisesti että suhteellisesti Kätsyä useammin. Paakkasen kuvissa perussuomalaiset esiintyi suoraan vain yhdeksän kertaa kyseisenä ajanjaksona. Paakkasen käyttää piirroksissaan ylipäätään harvoin tunnettujen henkilöiden karikatyyrejä.
- ⁴ Jos mukaan laskee Timpan pilakuvien lisäksi Kätsyn ja Paakkasen piirroksot, *Ilta-Sanomissa* ilmestyi otosjakson aikana 157 poliittista pilakuvaa, joissa kuvattiin eksplisiittisesti perussuomalaisia. Perussuomalaiset näkyi siis viiden vuoden ajanjaksolla noin joka kymmenennessä *Ilta-Sanomien* pilapiirroksessa.
- ⁵ Halla-ahon kannattajat nimittävät häntä tunnetusti maahan-

muuttokriittisillä verkkofoorumeilla ”mestariksi”.

⁶ Piirros liittyy Immosen Facebook-skandaaliin, jonka yhteydessä Putkonen laati mustan listan Immosta vainonneista henkilöistä (ks. Herkman 2016, 370).

⁷ Kari Suomalainen poikkesi pilapiirtäjien valtavirrasta siinä, että hänen kuviaan tulkittiin paikoin rasistisiksi ja seksistisiksi. Kari asettuikin tämän takia etenkin viimeisinä vuosinaan napit vastakkain *Helsingin Sanomien* journalistisen linjan kanssa (ks. Ylönen 1995, 199–202).

LIITTEET

Liitetaulukko 1. Aineiston jakautuminen piirtäjäkohtaisesti.

	2011	2012	2013	2014	2015	Yhteensä
Karlsson	9	6	5	4	7	31
Jari	15	8	6	4	25	58
Ranta	8	3	3	1	10	25
Timppa	28	10	11	6	32	87
Yhteensä	60	27	25	15	47	201

LÄHTEET

- Andersson, Christian. 2009. *Populism*. Stockholm: SNF Förlag.
- Archer, Toby. 2007. Pilakuvapolitiikkaa. Suom. Risto Suikkanen. *Journalismikritiikin vuosikirja 2007/Tiedotustutkimus* 30:1, 68–74.
- Arter, David. 2012. “Big bang” elections and party system change in Scandinavia: farewell to the enduring party system? *Parliamentary Affairs* 65:4, 822–844.
- Aslanidis, Paris. 2015. Is populism an ideology? A refutation and a new perspective. *Political Studies* 64:1, 88–104. DOI: 10.1111/1467-9248.12224.
- Bal, Anjali Suniti. 2011. Cartoons: when politics are too serious to be left to politicians. Introduction to the special issue, Cartoons and Political Marketing: Challenges in the Age of New Media. *Journal of Public Affairs* 11:3, 135–136.
- Barthes, Ronald. 1977 [1964]. Rhetoric of the image. Teoksessa Roland Barthes, *Image–Music–Text*, kääntänyt Stephen Heath. Glasgow: Fontana/Collins, 32–51.
- Berger, Arthur Asa. 1995. *Blind men and elephants: perspectives on humor*. New Brunswick: Transaction Publications.
- Billig, Michael. 2001. Humour and hatred: the racist jokes of the Ku Klux Klan. *Discourse & Society* 12:3, 267–289.
- Borg, Sami. 2012. Perussuomalaiset. Teoksessa Sami Borg (toim.), *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriön julkaisu 6/2012. Helsinki: Oikeusministeriö, 191–210.
- Bos, Linda, Brug, Wouter van der ja Vreese, Claes de. 2011. How the media shape perceptions of right-wing populist leaders. *Political Communication* 28:2, 182–206.
- Bos, Linda, Brug, Wouter van der ja Vreese, Claes de. 2010. Media Coverage of Right-Wing Populist Leaders. *Communications* 35:2, 141–163.
- Canovan, Margaret. 1999. Trust the people! Populism and the two faces of democracy. *Political Studies* 47:1, 2–16.
- Conners, Joan L. 2007. Popular culture in political cartoons: analyzing cartoonist approaches. *PS: Political Science and Politics* 40:2, 261–265.

- Eide, Elisabeth, Kunelius, Risto ja Phillips, Angela (toim.). 2008. *Transnational media events: the Mohammed cartoons and the imagined clash of civilizations*. Göteborg: Nordicom.
- Elmgren, Ainar. 2015. The Nordic ideal: openness and populism according to the Finns Party. Teoksessa Norbert Götz ja Carl Marklund (toim.), *The paradox of openness: transparency and participation in Nordic cultures of consensus*. Leiden: Brill, 91–119.
- Falk, Pasi. 2006. Ei kahta ilman kolmatta – Muhammed-kriisistä, vielä kerran. *Tieteessä tapahtuu* 3/2006, 55–57.
- Fiske, John. 1992. *Merkkien kieli: johdatus viestinnän tutkimiseen*. Tampere: Vastapaino.
- Glynos, Jason ja Stavrakakis, Yannis. 2004. Encounters of the Real Kind: Sussing out the Limits of Laclau's Embrace of Lacan. Teoksessa Simon Critchley ja Oliver Marchart (toim.), *Laclau: A Critical Reader*. London, Routledge, 201–216.
- Greenberg, Josh. 2002. Framing and temporality in political cartoons: a critical analysis of visual news discourse. *The Canadian Review of Sociology and Anthropology* 39:2, 181–198.
- Grönlund, Kimmo. 2016. Eduskuntavaalit 2015. Teoksessa Kimmo Grönlund ja Hanna Wass (toim.), *Politiittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Selvityksiä ja ohjeita 28/2016. Helsinki: Oikeusministeriö, 58–75.
- Harjuniemi, Timo ja Herkman, Juha. 2013. *Eurokriisi suomalaisissa sanomalehdissä 2010–2012*. Helsinki: Helsingin yliopisto, sosiaalitieteiden laitos.
- Hatakka, Niko. 2016. When logics of party politics and online activism collide: the populist Finns Party's identity under negotiation. *New Media & Society*, online first, DOI: 10.1177/1461444816660728.
- Heiskala, Risto ja Luhtakallio, Eeva (toim.). 2006. *Uusi jako. Miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta?* Helsinki: Gaudeamus.
- Herkman, Juha. 2017. Articulations of populism: the Nordic case. *Cultural Studies* 31:4, 470–488.
- Herkman, Juha. 2016. Populistiskandaalit uutena poliittisen skandaalin muotona – esimerkkeinä Halla-ahon ja Immosen tapaukset. *Sosiologia* 53:4, 358–376.
- Herkman, Juha. 2015. Pelkkää retoriikkaa? Populismien kehukset Helsingin Sanomissa ja Ilta-Sanomissa vuoden 2011 eduskuntavaalien yhteydessä. *Media & viestintä* 38:2, 74–89.
- Herkman, Juha. 2014. Perussuomalaiset ja eurokriisi mediassa. *Politiikka* 56:4, 287–299.
- Herkman, Juha. 2000. Huumorin ja vallan keskeneräinen kysymys. Populaarin kokemuksen jäljillä. Teoksessa Anu Koivunen, Susanna Paasonen ja Mari Pajala (toim.), *Populaarin lumo – mediat ja arki*. Turku: Turun yliopisto/mediatutkimus, 372–389.
- Hess, Stephen ja Northrop, Sandy. 2011. *American political cartoons: evolution of a national identity, 1754–2010*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Hollis-Touré, Isabel. 2016. Introduction: risk assessing Charlie Hebdo. *French Cultural Studies* 27:3, 219–222.
- Holmberg, Jukka. 2004. *Etusivun politiikkaa: yhteiskunnallisten toimijoiden representointi suomalaisissa sanomalehtiutisissa 1987–2003*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hussain, Ali J. 2007. The media's role in a clash of misconceptions: the case of the Danish Muhammad cartoons. *The International Journal of Press/Politics* 12:4, 112–130.
- Jagers, Jan ja Walgrave, Stefaan. 2006. Populism as political communication style: an empirical study of political parties' discourse in Belgium. *European Journal of Political Research* 46:3, 319–345.
- Jungar, Ann-Cathrine. 2017. *Populism i Norden. Från marginalen mot den politiska mittfrån*. Helsingfors: Tankesmedjan Agenda.
- Jungar, Ann-Christine ja Jupskås, Anders R. 2014. Populist radical right parties in the Nordic region: a new and distinct party family? *Scandinavian Political Studies* 37:3, 215–238.
- Kangas, Anni. 2010. Poliittikaa pilakuissa. Pragmatistinen semiotiikka politiikan tutkimuksen metodologiana. *Politiikka* 52:1, 20–32.
- Kinnunen, Aarne. 1994. *Huumorin ja koomisen keskeneräinen kysymys*. Helsinki: WSOY.
- KMT. 2016. Kansallinen mediatutkimus. Helsinki: MediaAudit-Finland. <http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2017/03/KMT-2016-lukijamaarat.pdf>. Viitattu 23.8.2017.
- Kolehmainen, Marjo. 2015. *Satiiriset Itse valtiaat. Poliittinen huumori suomalaisessa julkisuudessa*. Acta Universitatis Tampereensis 2080. Tampere: Tampere University Press.
- Kolehmainen, Marjo. 2006. Populaariksi piirretty politiikka. Itse valtiaat ja poliittinen huumori. *Politiikka* 48:4, 250–261.
- Kowsar, Nik. 2016. The impact of a post-Charlie Hebdo world on cartoonists. *Social Research* 83:1, 7–19.
- Laclau, Ernesto. 2005. *On populist reason*. London: Verso.
- Laclau, Ernesto. 1977. *Politics and ideology in Marxist theory*. London: Verso.
- Lindekilde, Lasse, Mouritsen, Per ja Zapata-Barrero, Ricard. 2009. The Muhammad cartoons controversy in comparative perspective. *Ethnicities* 9:3, 291–313.
- Lounasmeri, Lotta. 2010. *Kansallisen konsensuskulttuurin jäljillä. Globalisaatioajan Suomi* Helsingin Sanomissa. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Mazzoleni, Gianpietro. 2014. Mediatization and political populism. Teoksessa Frank Esser ja Jesper Strömbäck (toim.), *Mediatization of politics: understanding the transformation of Western democracies*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 42–56.
- Mazzoleni, Gianpietro. 2008. Populism and the Media. Teoksessa Daniele Albertazzi ja Duncan McDonnell (toim.), *Twenty-first century populism: the spectre of Western European democracy*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 49–64.
- Mikkonen, Kai. 2005. *Kuva ja sana*. Helsinki: Gaudeamus.
- Moffitt, Benjamin ja Tormey, Simon. 2014. Rethinking populism: politics, mediatization and political style. *Political Studies* 62:2, 381–397.
- Morel, Olivier. 2016. The weight of a portrait: caricature and industrial violence after the Charlie Hebdo attack. *French Cultural Studies* 27:3, 256–267.
- Moriarty, Sandra. 2005. Visual semiotics theory. Teoksessa Ken Smith, Sandra Moriarty, Gretchen Barbatsis ja Keith Kenney (toim.), *Handbook of visual communication: theory, methods, and media*. Mahwah, New Jersey: LEA, 227–241.
- Moring, Tom ja Himmelstein, Hal. 1993. *Poliittikaa riisuttuna. Kampanjakulttuuri murroksessa televisioidun politiikan aikaan*. Helsinki: Yleisradio.
- Mudde, Cas. 2007. *Populist radical right parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Müller, Jan-Werner. 2016. *What is populism?* Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Navasky, Victor S. 2013. *The art of controversy: political cartoons and their enduring power*. New York: Alfred A. Knopf.
- Niemi, Mari K. 2013. The True Finns identity politics and populist leadership on the threshold of the party's electoral triumph. *Javnost – The Public* 20:3, 77–92.
- Noro, Arto. 2000. Aikalaisdiagnoosi sosiologisen analyysin kolmantena lajityyppinä. *Sosiologia* 37:4, 321–329.
- Palmer, Jerry. 1994. *Taking humour seriously*. New York: Routledge.
- Paloheimo, Heikki. 2012. Populismi puoluejärjestelmän veden-

- jakajana. Teoksessa Sami Borg (toim.), *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: Oikeusministeriö, 324–344.
- Peirce, Charles S. 1932. *Collected papers by Charles Sanders Peirce. Vol II: Elements of logic*. Cambridge: Harvard University Press.
- Perelló, Gloria ja Biglieri, Paula. 2012. On the debate around immanence and transcendence. *Cultural Studies* 26:2–3, 319–329.
- Pernaa, Ville ja Railo, Erkka (toim.). 2012. *Jytyky. Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Turku: Turun yliopisto/Kirja-Aurora.
- Pernaa, Ville ja Railo, Erkka. 2006. Valtapolitiikasta tunnepoliittikkaan. Teoksessa Ville Pernaa ja Ville Pitkänen (toim.), *Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006*. Helsinki: Ajatus, 17–54.
- Pöyhkäri, Reeta, Haara, Paula ja Raittila, Pentti. 2013. *Vihapuhe sananvapautta kaventamassa*. Tampere: Tampere University Press.
- Rastas, Jukka. 2016. Kaksi kuningasta. Urho Kekkonen Kari Suomalaisen pilapiirroksissa. *Lähikuva* 2/2016, 73–91.
- Rose, Gillian. 2001. *Visual methodologies: an introduction to the interpretation of visual materials*. London: Sage.
- Sakki, Inari ja Pettersson, Katarina. 2015. Discursive construction of otherness in populist radical right political blogs. *European Journal of Social Psychology* 46:2, 156–170.
- Saussure, Ferdinand de. 2014 [1916]. *Yleisen kielitieteen kurssi*. Suom. Tommi Nuopponen. Tampere: Vastapaino.
- Seppä, Anita. 2007. Kulttuurin kuvallistuminen: teknologisoitumisen seuraus vai teoreettinen ylilyönti? Teoksessa Leena-Maija Rossi ja Anita Seppä (toim.), *Tarkemmin katsoen. Visuaalisen kulttuurin lukukirja*. Helsinki: Gaudeamus, 14–35.
- Seppänen, Janne. 2005. *Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja kuvien tulkitsijalle*. Tampere: Vastapaino.
- Stanley, Ben. 2008. The thin ideology of populism. *Journal of political ideologies* 13:1, 95–110.
- Suikkanen, Risto, Holma, Aino ja Raittila, Pentti. 2012. *Muuttumaton uutinen? Suomalaisen uutismedian vuosiseuranta 2007–2012*. Tampere: COMET.
- Taggart, Paul. 2000. *Populism*. Buckingham: Open University Press.
- Taylor, Charles. 2003. *Modern social imaginaries*. Durham: Duke University Press.
- Weaver, Simon. 2010. Liquid racism and the Danish prophet Muhammad cartoons. *Current Sociology* 58:5, 675–692.
- Wiberg, Matti. 2011. Mitä populismi on? Teoksessa Matti Wiberg (toim.), *Populismi. Kriittinen arvio*. Helsinki: Edita, 11–21.
- Wiid, Ria, Leyland, Pitt F ja Engstrom, Anne. 2011. Not so sexy: public opinion of political sex scandals as reflected in political cartoons. *Journal of Public Affairs* 11:3, 137–147.
- Wodak, Ruth. 2015. *The politics of fear: what right-wing populist discourses mean*. London: Sage.
- Ylä-Anttila, Tuukka. 2014. Perussuomalaisten sisäiset poliittiset suuntaukset: julkisen oikeuttamisen analyysi. *Politiikka* 56:3, 191–209.
- Ylönen, Marja. 2009. Naurettavaa politiikkaa! Poliittinen pilapiirros Suomessa. *Kansalliskirjasto* 51:1, 8–13.
- Ylönen, Marja. 2001. *Pilahistoria. Suomi poliittisissa pilapiirroksissa 1800-luvulta 2000-luvulle*. Helsinki: SKS.
- Ylönen, Marja. 1995. *Karin suomalainen. Pilapiirroksia suomalaisuuden legitimointina*. Acta Universitatis Tamperensis, vol. 468. Tampere: Tampereen yliopisto.